

Амелін О.В.

*провідний науковий співробітник відділу
дослідження проблем протидії злочинності
Науково-дослідного інституту Національної
академії прокуратури України, юрист 1
класу*

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Досвід історії як нашої держави, так і інших держав світу свідчить, що винищення злочинності як соціального явища не може бути основною метою державної політики, тим більше у спосіб жорсткого карального примусу. Суворість кримінально-правової політики спонукає до збільшення рівня латентності злочинів, яка на переконання кримінологів, складає не менше половини. А як відомо безкарність, про яку добре інформоване населення, є однією із загрозливих детермінант злочинності.

Яскравий приклад результатів хибної державної політики в цій сфері ми спостерігали у 90-х роках минулого століття, коли злочинність домінувала майже у всіх сферах життя, а у суспільстві модель успішної людини асоціювалася з керівником організованої злочинної групи. Відлуння тих процесів нажалі і сьогодні відчувається.

Однак, у подальшому було визначено більш доцільну мету діяльності правоохоронних органів, спрямовану на зниження фактичного рівня злочинності та недопущення його зростання.

Зазначені положення закладені в основу спеціально прийнятих нормативно-правових актів, метою яких визначено не утопічне викорінення злочинності як явища, а її профілактика, виявлення та усунення причин і умов вчинення злочинів, захист інтересів людини, суспільства і держави від протиправних посягань. З ме-

тою реалізації цих норм визначено основні напрями профілактики, а також шляхи і способи їх досягнення.

Ці положення знайшли відображення у: Конституції України, згідно з якою Україна є правовою державою, а найвищою соціальною цінністю в ній визнається людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека; Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», який на законодавчому рівні фактично визначив громадян нашої держави суб'єктом протидії та запобігання злочинності; концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 08.04.2008 № 311/2008, основною метою якої є підвищення ефективності кримінальної юстиції для забезпечення прав і свобод людини на основі принципів правової держави; рішенні РНБО України, введеного в дію Указом Президента України від 27.10.2009 № 870/2209 «Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції», яким визначено перелік реформ, що потребують невідкладного впровадження та нормативно-правові акти, які необхідно прийняти; Указі Президента України від 16.07.2005 № 1119/2005 «Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності», яким визначено критерії оцінки роботи органів прокуратури, органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів, а також запропоновано вжити цим органам конкретних заходів, спрямованих на запобігання та протидію злочинності; Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1209-р, у якій визначені основні заходи профілактики правопорушень та злочинності; також Законах України «Про міліцію», «Про прокуратуру», «Про службу безпеки України», «Про військову службу правопорядку в Збройних силах України» тощо.

Однак, чинне нормативно-правове регулювання запобігання та протидії злочинності не позбавлене суттєвих недоліків.

Слушний приклад з цього приводу наводить Куц В.М., який зазначає про невідповідність Основному Закону України структури Особливої частини КК України. Проголосивши людину найвищою в системі цінностей (ст. 3 Конституції України), держава в Кримінальному кодексі України за звичкою вважає найвищою цінністю себе, про що свідчить перше місце в системі Особливої частини Кодексу так званих злочинів проти національної безпеки, а насправді – проти держави [1, с. 46].

Наявні суттєві проблеми щодо регулювання статусу та повноважень такого важливого суб'єкту протидії та запобігання злочинності як органи прокуратури України. Зокрема, чинним законодавством України прокуратурі взагалі не надано такий статус. І це не зважаючи на те, що фактично всі функції цього органу спрямовані на здійснення запобігання та протидії злочинності.

З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України прокурор отримав якісно нову роль на всіх стадіях кримінального провадження. Кодексом передбачено більше двох десятків рішень, які приймає прокурор. Однак, конкретної норми, що передбачає обов'язок прокурора виявляти причини й умови вчинення злочину і реагувати на них (як це було передбачено у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року) правовий акт не містить.

Основною спрямованістю кримінального процесуального аспекту діяльності прокурора є реалізація пенальної політики держави («пенальний» розуміють як караний, кримінально караний; той, що перебуває у невідгідному становищі, під страхом покарання) [2, с. 506].

Водночас, прокуратура наділена координаційними повноваженнями у сфері протидії злочинності й корупції, які передбачені Законом України „Про прокуратуру” (ст. 10), наказом Генерального прокурора України № 1-1гн від 16 січня 2013 року „Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції”, Положенням „Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції” від 11 лютого 2013 року. Сутність координації право-

охоронних органів з протидії злочинності полягає в забезпеченні їх злагоджених дій у сфері протидії злочинності в інтересах досягнення спільної мети – ефективного захисту суспільства та його громадян від злочинних посягань. Як слушно зазначив М. Бурбика у сучасних умовах розвитку суспільства на злочинність можна впливати лише за допомогою добре узгоджених, заздалегідь спланованих спільних заходів усіх правоохоронних органів, тому основні зусилля необхідно спрямувати на створення міжвідомчих слідчо-оперативних груп із розслідування злочинів і посилення ролі та впливу прокурорського нагляду за здійсненням такого розслідування¹ [3, с. 73].

Часткову відповідь на запитання які саме органи є об'єктом координаційної діяльності прокурорів можна знайти у законах України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та «Про засади запобігання і протидії корупції». Проте не для всіх державних органів протидія злочинності є головним напрямом діяльності, тому координуюча роль прокуратури на них не поширюється [4, с. 17].

Отже, фактично на сьогодні прокуратура здійснює протидію та запобігання злочинності у межах повноважень, передбачених її функціями (ст. 121 Конституції України, ст. 10; ст. 23; п. 5 ст. 29; п. 3 ст. 30 Закону України «Про прокуратуру»), Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» та Кримінальним процесуальним кодексом України. Однак, вказані джерела не повною мірою відображають діяльність органів прокуратури України як у кримінологічній сфері так і поза нею.

1. Куц В. *Проблеми кримінально правового забезпечення протидії злочинності // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали V Міжвузівської науково-практичної конференції студентів, курсантів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 жовтня 2013 року).* – К.: Національна академія прокуратури України, 2013. С. 43 – 47.

¹ Зауважимо, що чинним КПК України повноваження прокурора щодо створення слідчо-оперативної групи не передбачено, хоча така можливість і не заперчується. Таким чином, прокурор може здійснювати відповідну діяльність на підставі ст. 10 Закону України „Про прокуратуру” в межах координаційних повноважень прокуратури у сфері протидії злочинності та корупції.

2. *Англо-русский словарь / авт. ст. Е. Б. Черкасская ; сост. В.К. Мюллер ; ред. В. Л. Дашевская [и др.]. – 10-е изд., стереотипное. – Москва, 1963 ; Москва : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1963. – 1192 с.*
3. *Бурбика М.М. Координаційна діяльність органів прокуратури у сфері протидії злочинності: організаційно-правові засади: монографія / М.М. Бурбика. - Суми. Сумський держ. ун-т, 2011. – 305 с.*
4. *О. Кальман. Прокуратура України як суб'єкт протидії злочинності // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали V Міжвузівської науково-практичної конференції студентів, курсантів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 жовтня 2013 року).* – К.: Національна академія прокуратури України, 2013. С. 15 – 21.